

JUSTIITSMINISTEERIUM

Lauri Hussar
Riigikogu esimees
Riigikogu
riigikogu@riigikogu.ee

Teie 17.05.2024
Meie 31.05.2024

nr 2-3/15-101
nr 9-2/4296-2

Vastus Riigikogu liikme kirjalikele küsimustele seoses prokuratuuri tegevusega

Riigikogu liige Kert Kingo esitas 15.05.2024. a justiitsministrile vastamiseks seitse küsimust seoses prokuratuuri tegevusega.

Küsija toob kirja sissejuhatuses välja, et prokuratuuriseaduse kohaselt on prokuratuur Justiitsministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus, mis juhib kohtueelset kriminaalmenetlust, tagades selle seaduslikkuse ja tulemuslikkuse, esindab kohtus riiklikku süüdistust ning täidab muid seadusega prokuratuurile pandud ülesandeid. Sama seadus sätestab, et prokuratuur tegutseb, lähtudes prokuratuuriseadusest, muudest seadustest ning nende alusel antud õigusaktidest ning prokurör tegutseb ainult seaduse alusel ja oma veendumuse järgi.

Riigikogu liige märgib, et vastavalt seadusele juhib prokuratuuri peaprokurör. Prokuratuuri põhimäärus sätestab peaprokuröri ülesanded, milleks muuhulgas on: juhib prokuratuuri ja tagab sellele pandud ülesannete täitmise; vastutab prokuratuuri ja tema ametnike ning töötajate tegevust korraldavate õigusaktide õiguspärase ja otstarbeka täitmise eest; lahendab juhtivate riigiprokuröride ja juhtivprokuröride tegevuse peale esitatud kaebusi, kui kriminaalmenetlusseaduses ei ole ette nähtud teistsugust menetluskorda; teostab teenistuslikku järelevalvet prokuratuuris; tagab sisekontrolli süsteemi rakendamise ja siseauditi korraldamise prokuratuuris; teeb valdkonna eest vastutavale ministrile ettepanekuid prokuratuuri tulude ja kulude eelarve kohta ning tagab eelarve täpse ja otstarbeka täitmise.

1. Riigi peaprokurör Andres Parmas teavitas ametisse astumisel (03.veebruaril 2020) justiitsministrit¹, et jätkab tööd õppejõuna Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas ca 3 tundi nädalas. 03. aprillil 2024 esitas Andres Parmas riigitöötaja iseteenindusportaali kaudu teavituse, et alates 26. aprillist 2021. aastast on ta olnud Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ohvrite abistamise usaldusfondi nõukogu liige ja alates 1. jaanuarist 2022. aastast Sihtasutuse luridicum nõukogu liige. Lisaks selgus, et Parmas töötab Tartu Ülikoolis lektorina 0,5 koormusega ehk tema lepingujärgne koormus on 20 tundi nädalas, mitte varasemalt teatatud 3 tundi nädalas. Seega on Andres Parmas esitanud justiitsministeeriumile oma kõrvaltegevuse kohta ebatõeseid andmed ja jätnud esitamata (esitas tagasiulatuvalt) andmed oma kõigist kõrvaltegevustest olles sellega rikkunud ProkS § 30 ette nähtud tegevuspiirangut. Kas riigi peaprokurör Andres Parmase seaduserikkumise kohta on alustatud menetlus (mis kuupäeval)?

Justiitsminister algatas 11.03.2024 käskkirjaga nr 22 teenistusliku järelevalve eesmärgiga analüüsida prokuratuuri juhtimisega seonduvalt tehtud otsuseid perioodil 1.01.2023 kuni 1.03.2024. Järelevalve käigus vaadati mh üle ka riigi peaprokuröri kõrvaltegevused. Järelevalvekomisjon jõudis järeldusele, et riigi peaprokuröri kõrvaltegevuste pikemaajalist mõju prokuratuuri toimimisele on keeruline hinnata. Samas on peaprokuröri tegevus Tartu Ülikooli õppejõuna prokuratuuri kui organisatsiooni jaoks

¹ Vastavalt ProkS § 30 lõikele 2 ei tohi riigi peaprokurör olla väljaspool ametikohustusi ühelgi muul valitaval või nimetataval ametikohal ja peab viivitamata teavitama valdkonna eest vastutavat ministrit kirjalikult, kui ta tegeleb või kavatses tegeleda väljaspool ametikohustusi töölepingu või teenuste osutamise lepingu alusel, ettevõtjana või täisosanikuna täis- või usaldusühingus või juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmena. Ametikohustusi mõistetakse käesolevas paragrahvis korruptsioonivastases seaduses antud tähenduses.

kasulik, kuivõrd suurendab prokuratuuri nähtavust tööjõuturul. Järelevalvekomisjon ei tuvastanud prokuratuuri juhtimises tähelepanu väärivaid kõrvalekaldeid seaduslikkuse ja otstarbekuse nõudest.

2. Vastavalt prokuratuuri põhimäärusele peab riigi peaprokurör tagama sisekontrolli süsteemi rakendamise prokuratuuris (§ 8 lg 2 p 20). Juhtiva riigiprokuröri Taavi Perni suhtes on kohtud korduvalt tuvastanud rikkumisi (rikkunud kahtlustatava kaitseõigust ja omandiõigust, vassinud kohtule, survestanud kohtunikku lubamatu tõendiga, survestanud kahtlustatavat, käitunud ebaprofessionaalselt ja -eetiliselt). Sellise käitumise tõttu on Taavi Pern taandatud ka kohtumenetlusest. Kas prokuratuuri järelevalveosakond on juhtiva riigiprokuröri Taavi Perni poolt toime pandud rikkumiste osas algatanud järelevalvemenetluse? Millisele seisukohale prokuröri seaduserikkumiste osas asuti?

Järelevalvemenetluse algatamise õigus on riigi peaprokuröril, kes teeb kontrolli ise või annab järelevalveosakonnale korralduse teenistuslik järelevalve läbi viia. Taavi Perni suhtes ei ole järelevalveosakond korraldusi teenistuslikuks järelevalveks saanud. Riigi peaprokurör ei ole kohustatud kohtu poolt prokuröri menetlusest kõrvaldamise korral järelevalvemenetlust toimetama ning Taavi Perni E. Vavrenjuki kriminaalasja menetlusest kõrvaldamise asjaolud ei andnud peaprokuröri hinnangul alust järelevalvemenetluseks.

3. Riigikohtu kriminaalkolleegium on tuvastanud, et riigiprokurör Vahur Verte on esitanud kohtule valeandmeid, võltsinud menetluskasutuse dokumente, kasutanud võltsitud menetluskasutuse dokumente, takistanud teadvalt menetlusosalise kohtueelsele menetlusele ilmumist ja loonud kunstlikult tõendeid ehk moonutanud kriminaalasjas tegelikke asjaolusid. Riigiprokurör Vahur Verte on toime pannud korduvalt rikkumisi, mida kohtud on pidanud vajalikuks ära märkida ja mille tulemusena on kulutatud miljoneid maksumaksja raha. Kas prokuratuuri järelevalveosakond on juhtiva riigiprokuröri Vahur Verte poolt toime pandud (karistusseadustikus sätestatud) rikkumiste osas algatanud järelevalvemenetluse? Millisele seisukohale prokuröri seaduserikkumiste osas asuti?

Järelevalvemenetluse algatamise õigus on riigi peaprokuröril, kes teeb kontrolli ise või annab järelevalveosakonnale korralduse teenistuslik järelevalve läbi viia. Riigiprokurör Vahur Verte suhtes ei ole järelevalveosakond peaprokurörit korraldusi teenistuslikuks järelevalveks saanud. Samas on juhtiv riigiprokurör Dilaila Nahkur-Tammiksaar lahendanud kaebusi ja kuriteoteateid riigiprokurör Vahur Verte tegevusele (sh ka neis, mis on mainitud küsimuses), kuid kaebajate väited ei ole leidnud asjaolude kontrollimisel kinnitust. Juhtiva riigiprokuröri määruseid on kontrollinud Tallinna Ringkonnakohtu, kes samuti prokuröripoolseid rikkumisi ei tuvastanud (nt kohtumäärus nr 1-23-4374). Riigi peaprokurör on kontrollinud Vahur Verte tegevust distsiplinaarkaebuse alusel kriminaalasja nr 1-22-1608 asjaoludega seoses ning jõudnud kaebaja väidete analüüsi järel seisukohale, et prokurör ei ole distsiplinaarrikkumist toime pannud.

4. Mitu menetlust on prokuratuuri järelevalve osakonnas, mille juht on Dilaila Nahkur – Tammiksaar, seadusi rikkunud prokuröride osas alustanud? Millised on olnud menetluse otsused?

Järelevalvemenetluse algatamise õigus on riigi peaprokuröril, kes teeb kontrolli ise või annab järelevalveosakonnale korralduse teenistuslik järelevalve läbi viia. Täpset statistikat järelevalveosakond saadud korralduste üle pidanud ei ole, kuid vähemalt ühe menetluse aastas on osakond Riigiprokuratuuri teatel läbi viinud. Otsused on olnud erinevad ja tulenenud kontrolli tulemustest – on alustatud kriminaalasju või distsiplinaarmenetlusi, pööratud prokuröri tähelepanu edaspidi vigu vältida või pole kontrollimisel rikkumisi tuvastatud.

5. Milliste tegevustega on riigi peaprokurör Andres Parmas täitnud talle seadusega pandud ülesannet ja taganud, et prokuratuur tegutseb lähtudes seadustest ning nende alusel antud õigusaktidest ning prokurör tegutseb ainult seaduse alusel?

Peaprokurör on oma ametiajal prokuratuuri järelevalvet puudutavalt sisse seadnud uusi järelevalve tegevuse formaate: üldmenetluste piirkondlik järelevalve; prokuröride tegevuse täisjärelevalve, sideandmete päringute järelevalve. Samuti viiakse rutiinselt läbi oportuuniteetide ja jälitustegevuse järelevalvet.

Järelevalveosakonna koostatud analüüside ja kontrollaktide käigus välja tulnud probleeme on võimalik üldistada ja selle põhjal hinnata koolitusvajadust, juhendite või juhiste kehtestamist, töökorralduslikke muudatusi, edasisi järelevalve samme.

Prokuratuuris jälgitakse pidevalt prokuratuuri menetluses olevate kriminaalasjade menetlusaega ja pikemat aega kestnud menetluste kohta toimub eraldi aruandlus. Kõiki õigeksmõistvaid kohtuotsuseid analüüsitakse individuaalselt, et teha järeldused tehtud vigade kohta ja vajaduse kohta praktikat parandada. Kord aastas arutab õigeksmõistvaid otsuseid ka juhtkond Riigiprokuratuuris.

Kriminaalmenetluste läbiviimisel on prokuratuuri töö suunatud menetlusressursi otstarbekale kasutamisele läbi menetluste prioriseerimise. Eelnevas on olulised riigi peaprokuröri kohtueelse menetluse prioriteetide 8.03.2023 juhis (hakkas kehtima 13.03.2023) ning peaprokuröri käskkiri „Kuritegevuse vastaste prioriteetide aruandlus“.

Peaprokuröri juhtimisel toimuvad prokuratuuris regulaarsed nõupidamised. Lisaks koostatakse kõikidest kehtivatest otsustest eraldi kokkuvõte, mida uuendatakse igal aastal. Kord aastas toimub nn laiendatud juhtkonna nõupidamine, kus osalevad tippjuhtkonnale lisaks kõik vanemprokurörid. Reeglina arutatakse sellel nõupidamisel muuhulgas arenguvestlustelt ja rahulolu-uuringutest ilmnenu probleeme ja otsitakse üheskoos lahendusi.

Kord kuus toimub Riigiprokuratuuris peaprokuröri juhtimisel õigusnõupidamine, kuhu saavad küsimusi esitada kõik prokurörid ja ka uurimisasutused. Vastused lähevad kõigile prokuröridele ja küsijatele. Tegemist on praktiliste küsimustega, millele veel ei ole Riigikohus vastust andnud.

Riigi peaprokurör annab kord aastas Prokuratuuri tegevusest aru Riigikogu põhiseaduskomisjonile, lisaks on peaprokurör seoses esile kerkinud konkreetsete probleemidega korduvalt käinud aru andmas Riigikogu erinevatele fraktsioonidele ja komisjonidele (kõige enam julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjonile).

6. Mitu teenistusliku järelevalvemenetlust² on peaprokurör Andres Parmas oma ametiajal seadust rikkunud prokuröride osas alustanud?

Järelevalvet prokuröride üle ei tee üksnes peaprokurör, vaid esmane järelevalve toimub prokuröridele lähema juhi tasandil, ringkonnaprokuratuuris on selleks ringkonna juhtivprokurör. Seega teenistuslikku järelevalvet väiksemate ametialaste rikkumiste eest on rakendanud eeskätt juhtivprokurörid. Tõsisemate rikkumiste korral alustatakse distsiplinaarmenetlust.

Peaprokurör ja juhtivprokurörid lahendavad teenistusliku järelevalvega seotud kaebusi, kuid neid on Riigiprokuratuuri kinnitusel vähe. Enamus neist pöördumistest on samuti seotud kindla prokuröri konkreetse menetluses, reeglina saabub kaebus pärast jõustunud lahendit. Üldise tähendusega kaebused, mis oleksid suunanud töökorralduse muudatuseni, ei ole tavapärased. Sellisena on silmatorkav P. Pärkna distsiplinaarmenetluse avaldus M. Entsiku suhtes, millest tõukuvalt selgus, et kriminaalmenetluse lõpetamise määruste koostamisel esineb probleeme ja Prokuratuur on võtnud meetmed, et selliseid vigu tulevikus vältida.

Peaprokurör Andres Parmas on oma ametiaja jooksul toimetanud teenistuslikku järelevalvet kahe prokuröri suhtes ja distsiplinaarmenetlus on toimunud samuti kahe prokuröri suhtes.

Riigiprokuratuuri järelevalveosakond on peaprokurörielt saanud kolm korraldust teenistusliku järelevalve läbi viimiseks. Neist ühest lähtuvalt viidi omakorda läbi laiapindne järelevalve, et selgitada välja, kas on veel rikkumisi.

² Prokuratuuri põhimäärus § 8 lg 2 p 16 (määrab ametnikele distsiplinaarkaristusi seadusega ettenähtud alustel ja korras) ja p 19 (teostab teenistuslikku järelevalvet prokuratuuris).

7. Kuidas ühilduvad aastate pikkused ja ressursimahukad alusetud ja poliitilise taustaga menetlused (nt Kajar Lemberi kaasus) eelarve otstarbeka kasutamise põhimõttega? Kas miljonitesse ulatuva maksumaksja raha alusetu raiskamise osas on alustatud järelevalvemenetlusi? Mitu ja mis ajal?

Eestis ei alustata ega menetleta kriminaalasju lähtuvalt nende poliitilisest taustast. Poliitikutest, poliitiliste sidemetega ettevõtjatest või kõrgetest ametikandjatest isikute puhul toimetatavad kriminaalmenetlused johtuvad toimepandud kuriteo tunnuste kahtlusega tegudest, mitte nende erakondlikust kuuluvusest või muust poliitilisest taustast. Kriminaalmenetluste kestus Eestis on üldreeglina keskmisena võrreldes teiste riikidega väga lühike, seega on menetlused kiired. Pelgalt süüdistatava õigeksmõistmise või tema suhtes kriminaalmenetluse lõpetamise fakti tõttu ei ole õige teha järeldust ressursside raiskamise kohta.

Kriminaalmenetluse pikem kestus on enamjaolt olnud tingitud objektiivsetest asjaoludest, nagu tõendite kogumise ja analüüsimise aeganõudvus või keerukus, kahtlustatavate või toime pandud tegude suur hulk, vajadus rahvusvaheliseks koostööks; aga samuti on kriminaalmenetluse seadustiku eripärade tõttu aeg-ajalt kippunud venima kohtumenetlus (seda eeskätt kohtu koormatuse ja kaitsjate-süüdistatavate kasutatava taktika tõttu).

Kuivõrd puuduvad andmed, et prokuröride rikkumiste tõttu oleks aset leidnud ressursside „alusetut raiskamist“, siis pole olnud alust ka sellekohasteks järelevalvemenetlusteks.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Madis Timpson
Minister